

در گفت و گو با مدیر کل آموزش
و مشارکتهای اجتماعی شهرداری
تهران مطرح شد

آموزش شهروندی و مشارکت های اجتماعی

● مهرانوش حیدری

می شد. به گونه های که سرانجام مسئولان شهرداری کلانشهر تهران سرانجام به این نیاز پی برده و درصدد ارائه آموزش های اجتماعی و شهروندی بر آمدند. آنان برای آموزش شهروندان مجموعه ای را در معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران پایه ریزی کردند با عنوان "مرکز مشارکت های اجتماعی".

مسئولان این مرکز تا حدودی به نیازهای شهروندان خود پی برده و با ارائه آموزش های شهروندی و اجتماعی و طرح های مشارکتی

بسنده کرده و مطابق همان آموزش ها سعی می کردند شهر را اداره کرده و مشکلات و مسائل جزئی و کلان را حل کنند. اما با گسترش جوامع و همچنین تبدیل جوامع به دهکده جهانی نیاز به آموزش های شهروندی در قالب های جدید بیش از پیش احساس

با گسترش روز افزون جوامع بشری و تمایل بیشتر به زندگی شهرنشینی، ساکنان شهرها با مسائل، مشکلات و موارد متعددی روبه رو می شوند. مسائلی که گاه زندگی اجتماعی را تحت تاثیر قرار می دهد و آنان را مجبور به واکنش های ناخواسته می کند. جوامع و مسئولان شهری در طول سالیان متمادی تنها به آموزش های فردی در قالب آموزش های ارائه شده از سوی آموزش و پرورش

پیچیدگی، تنوع و گسترش روابط و مناسبات اجتماعی ایجاب می کند که افراد ساکن در شهرها، مهارت های ویژه ای را برای زندگی مطابق با شیوه ها و کیفیت شهرها فرا گیرند و به مجموعه مهارت ها و آگاهی های زندگی شهرنشینی دست یابند. آموزش های شهری در اصل سطح پایه ای از آگاهی های عمومی است که به ساکنان شهرها قدرت می دهد که نسبت به مکان ها و فعالیت ها و همچنین در ارتباط با سایر ساکنان چگونه رفتار کنند. اگر جریان این آگاهی دهی و آموزش دادن و جریان و روند آموزش مهارت های شهری به گونه ای صورت پذیرد که ساکنان شهر نسبت به شهر و سایر ساکنان تعلق خاطر و دلبستگی پیدا کنند از پسوند "وند" در انتهای آموزش ها استفاده کرده و آن را آموزش های اجتماعی و شهروندی می نامیم. پسوند "وند" در اصل تعلق خاطر فرد به شهرش را نشان می دهد و بیان می کند.

ساکنان که شهرشان را دوست دارند، "شهروند" نامیده می شوند و این اصطلاح در مقیاس محله، هم محله ای، هم شهری، هم وطن و ... اطلاق می شود. بنابراین مفهوم آموزش اجتماعی در واقع ارثه آگاهی های پایه و در سطح مطلوبی از مهارت های زندگی با کیفیت در شهر است.

نکته حائز اهمیت در این باره، طرح های جدیدی است که شهرداری در این زمینه در دست اجرا دارد. این سازمان به عنوان یکی از نهادهای درگیر مسائل و مشکلات اجتماعی در ۲ سال گذشته سعی کرده با برنامه ریزی های دقیق به گروه های سنی مختلف شهروندان و ساکنان این کلانشهر، خدماتی در راستای آموزش های اجتماعی ارائه دهد. دکتر ناری ایبانه در این باره توضیح می دهد: ساکنان یک شهر یک دست و یکسان نیستند به عبارت بهتر هر یک از مناطق شهر را می توان دارای ویژگی های خاصی دانست که براساس این

فعالیتی و جزء مکانی است. به عبارت بهتر در هر شهر تعدادی از افراد در یک سلسله مکان حضور داشته و مشغول فعالیت اجتماعی هستند. تعداد این افراد را در این سلسله مکان به نام های مختلف می نامند. وقتی این افراد از یک تعدادی بیشتر باشد به آن کلانشهر و به مراتب با کم شدن جمعیت به آن شهر، شهرستان، بخش، روستا و ... اطلاق می شود.

نکته حائز اهمیت در همه این موارد این است که این ۳ جزء در شهرها نسبت به هم دارای روابط، مناسبات و پیوندهایی هستند که تبیین روابط و مناسبات زندگی در شهرها را برای انسان ها تسهیل می کند.

وی تصریح می کند: به عبارت دیگر

درصد اصلاح وضعیت این کلانشهر برآمدند. برای اطلاع از کم و کیف اقدامات و برنامه های این مرکز به سراغ دکتر "محمد رضا ناری ایبانه"، مدیر کل آموزش و مشارکت اجتماعی شهرداری تهران رفتیم. آنچه در زیر می خوانید چکیده آن گفت و گو است.

مدیر کل آموزش و مشارکت اجتماعی شهرداری تهران درباره زندگی شهرنشینی توضیح می دهد: گستره زندگی شهرنشینی در عصر حاضر دارای پیچیدگی های بسیار زیادی است که نیاز به تنوع آموزش های شهروندی و اجتماعی را بیش از پیش مطرح می کند. دکتر "محمد رضا ناری ایبانه" می افزاید: ما هرگاه از شهر نام می بریم، ۳ جزء در ذهن تداعی می شود. این اجزاء شامل جزء انسانی، جزء

ما، ارائه آموزش به آنان به منظور کسب تجربه از جانب کودکان و نوجوانان است زیرا هر چه سن مخاطب پایین تر باشد، رویکرد آموزشی تر و به طبع آن هر چه سن مخاطبان بالاتر رود، رویکرد شهرداری برای این طیف مشارکتی است.

شهروندان جوان با مسئله یابی و مشکل یابی در محلات به شهرداری کمک می کنند که به حل و فصل مسائل بپردازد. اعضا کانون اندیشه شهر نیز در اصل نخبگانی هستند که در برنامه ریزی ها و اجرایی شدن طرح ها ی عمرانی، فرهنگی، هنری، ورزشی، تاسیساتی و ... به شهرداری مشاوره می دهند.

وی تصریح می کند: همه این گروهها داوطلبانه و به صورت مشارکت همگانی با شهرداری همکاری دارند. شهرداری تهران با این گروه بندی درصدد این است که با به وجود آوردن شرایط لازم و گفتمان رایج برای هر یک از گروهها، آنان را نسبت به وظائف خود و چگونگی مشارکت در فعالیت های اجتماعی آشنا سازد. وی درباره میزان استقبال شهروندان تهرانی از طرح آموزش های اجتماعی و شهروندی می گوید: به جرات می توان گفت که میزان استقبال از این طرح بسیار خوب بوده است. به طوری که ۴۰ هزار خانواده در طرح غنچه های شهر، یک صد هزار خانواده در گروه شهرداران خانواده، ۱۵۰ هزار خانواده در طرح شهرداران مدارس، ۲۰ هزار خانواده در طرح شهروندان جوان و ۱۵ خانواده میز به عضویت در کانون های اندیشه درآمده اند. یکی از مسائل مهمی که در این زمینه باید مورد توجه قرار گیرد، تنوع و گوناگونی بافت منطقه ای و محله ای شهر تهران است. ما معتقدیم که برای شهر تهران نمی توان یک نسخه ثابت تجویز کرد. هر منطقه و محله دارای ویژگی های خاص خود است. مقیاس ما ارائه موزه ها در مقیاس و رویکرد محلی است. به گفته

زباله، رعایت نکات ایمنی در خانه، محله و داخل اتومبیل، رعایت نکات حقوق همسالان خود در داخل خانه و محیط بیرون انجام می دهند. شهرداران خانواده حکم خود را از شهرداران مناطق دریافت می کنند. شهرداران مدارس گروهی دیگر هستند که ما به آنان وظایفی در قالب نظافت محیط و فضای عمومی مدارس عملیات امداد و نجات و کمک های اولیه به منظور مواجهه با حوادث و اتفاقات احتمالی در مسیر خانه و مدرسه، رعایت نکات ایمنی در عبور و مرور از خیابان و معابر و مباحث ترافیکی را محول کرده ایم. وی تاکید می کند: ما بر این باوریم که برای دریافت نتایج بهتر، آموزش های شهروندی و اجتماعی در مسائل شهری را باید از سنین پایین شروع کرد زیرا میزان اثر بخشی آموزش در این سنین بیشتر خواهد بود. دبیرکل آموزش و مشارکت اجتماعی شهرداری تهران درباره شهروندان جوان توضیح می دهد: در ۳ گروه اول رویکرد

ویژگی ها دارای نیازهای ویژه ای هستند که آموزش های خاصی را می طلبد. بنابراین در شهرداری سعی کرده ایم که با توجه به حیطه شناختی و رفتاری شهروندان تهرانی را به گروههای مختلفی تقسیم کنیم.

براساس این طرح شهروندان صفر تا ۴ ساله را غنچه های شهر، ۵ تا ۱۱ سال را شهرداران خانواده، ۱۲ تا ۱۵ سال را شهرداران مدارس، ۱۶ تا ۲۲ سال را شهروندان جوان و به اضافه ۲۲ سال را در قالب کانون های اندیشه شهر نامگذاری کرده ایم. به عبارت دیگر با تولید ادبیات خاص، شهرداری باید آموزش هایی مرتبط با این اهداف را دنبال کند و وظائف و مأموریت های خود را براساس نیازهای این گروهها طبقه بندی و ارائه دهد.

وی در ادامه درباره وظائف هر یک از این گروههای هدف می گوید: شهرداران خانواده در اصل بخشی از وظائف شهرداری را مانند وضعیت فضای سبز، نظافت عمومی و تفکیک

آموزش و مشارکت اجتماعی شهرداری تهران در این باره می گوید: عمده طرح های ارائه شده از سوی جوانان به لحاظ اینکه این گروه سنی شهرداری و سرفصل های مورد نظر آن را نمی شناسند بنابراین نمی توانند مورد حمایت این مجموعه قرار گیرند. مجموعه شهرداری ۱۰۸ سرفصل آموزشی معطوف به اهداف برای خود دارد که جوانان و علاقه مندان برای آگاهی و آشنایی با این سرفصل ها می توانند به سایت www.tehran.ir/scego مراجعه کنند. وی می افزاید: همه اقدامات شهرداری در سطح مناطق ۲۲گانه با کمک نیروی جوان برگزار می شود. بنابراین اگر سازمان های غیر دولتی و جوانان همسو با سرفصل ها و اهداف ما طرح های خود را ارائه دهند از آن طرح ها حمایت می کنیم. ناری ابیانه تصریح می کند: آموزش اجتماعی و شهروندی

مطالعه و بررسی آنها ظرف مدت زمان ۴ دقیقه امکان پذیر باشد. همچنین با توجه به اینکه بخش عمده ای از شهروندان با مطالعه سرو کاری ندارند، پیشنهاد می کنم در تهیه بروشورها به نکاتی مانند جذابیت، رعایت اصول هنری و ... توجه کرده و از انباشته و متراکم کردن بروشورها به وسیله مطالب پرهیزند. یکی از بهترین روش های آموزشی بهره گیری از مطالب در قالب داستان، شعر، طنز، کاریکاتور، عکس نقاشی، طراحی، هنرهای تجسمی، حجم سازی، هنرهای نمایشی، فیلم و انیمیشن البته به صورت کوتاه و حاوی نکات ارزشمند است. یکی از مواردی که معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری از آن استقبال می کند، طرح هایی است که از سوی جوانان و منطبق با سرفصل های شهرداری ارائه شود. مدیر کل

ناری ابیانه، استراتژی شهرداری در حوزه آموزش های شهری، بهره گیری از روش های غیر حضوری و فراگیر است. به گونه ای که مطابق این طرح مخاطبان در دفعات بیشتر مورد آموزش قرار می گیرند. برای نمونه سالانه یک میلیارد قطعه بلیط اتوبوس چاپ می شود که از پشت آن برای آموزش های شهروندی استفاده می شود. با توجه به جمعیت ۱۰ میلیون نفری تهران می توان گفت که هر یک از شهروندان ۱۰۰ قطعه بلیط در سال تهیه می کنند و از این آموزش ها بهره مند می شوند. با توجه به این شرایط اگر در حوزه مدیریت آموزش شهروندی، شهرداری بخواهد برای ۱۰ میلیون شهروند خود کلاس حضوری بگذارد، ۱۵ سال کاری زمان می برد که از هیچ نظر مقرون به صرفه نیست. وی در پاسخ به این سؤال که استفاده از کتاب چقدر می تواند در آموزش های شهروندی موثر باشد، توضیح می دهد: با توجه به اینکه آمار متوسط زمان مطالعه در تهران، ۴ دقیقه در شبانه روز است، کتاب را نمی توان تنها ابزار آموزشی دانست. بنابراین به مجموعه دست اندر کاران آموزشی و کمک آموزشی پیشنهاد می کنم کتاب ها و لوازمی را تهیه کنند که

در حوزه تولید دانش جایگاه ویژه ای دارند . اما از آنان نمی توان انتظار داشت همانند روزنامه های سراسری، رادیو و تلویزیون کلیه برنامه های فراگیر مبتنی بر مجموعه های آموزشی را پوشش دهند. نشریات تخصصی می توانند نقش مهم و اساسی در در سطوح گوناگون ایفا کنند . آنان باید با نقد و بررسی روش های مختلف آموزشی، موجب توسعه خلاقیت در میان شهروندان شده و علاوه بر آن پیگیر اقدامات مدیریت شهری باشند تا مجموعه مدیریت شهری بتواند در چنین فضایی گام های موثری بردارد.

تمام اینها به شرطی محقق می شود که نشریات تخصصی جهت گیری مناسبی برای نقد و بررسی خود انتخاب کنند. وی در پایان می گوید: شهرداری تهران در حوزه آموزش شهری ، مبالغ زیادی را از طریق زیر مجموعه های خود هزینه می کند که با توجه به حجم اعتبارات ، احتمال توسعه آموزش ها، ارتقاء و اثر بخشی آنها در دراز مدت وجود دارد.

البته وضعیت عمومی نشان دهنده این است که آموزش های شهروندی و اجتماعی چقدر اثر بخش بوده است . البته در بخش هایی مانند کنترل آب و هوا ، ترافیک، بافت های فرسوده متاسفانه آموزش ها موفق نبوده است. شهرداری تهران با تمام توان علمی و عملی خود تبدیل به یک سازمان آموزش دهنده و مشارکت پذیر است که در این زمینه توفیق بزرگی به دست آورده است. به گفته این مسئول مردم تمام تهران همیشه در مشارکت با مدیران شهر پیش قدم بوده اند و همیشه همگام با مسئولان در راه توسعه و آبادانی شهر خود حرکت کرده اند.

می شود، تبلیغات است. البته گاه دیده شده که با صرف هزینه های فراوان تبلیغات اثر بخش نبوده است .

برای نمونه تبلیغات گسترده رسانه ای برای بیرون گذاشتن سر ساعت زباله هاست که متاسفانه با وجود مثبت بودن هدف تبلیغ اما منافع شهرداری در این زمینه کمتر محقق شده است. دکتر ناری ایبانه در این مورد اظهار می دارد: متاسفانه با وجود اینکه در تبلیغات گسترده بر این نکته تاکید می شود که راس ساعت ۲۱ زباله های خود را بیرون بگذارید ، اما در واقعیت کمتر خانواده تهرانی در این ساعت آماده بیرون گذاشتن زباله بیرون از منزل است. یکی از مهمترین مواردی که بحث جمع آوری زباله را با مشکل مواجه ساخته این است که ساعت بیرون گذاشتن و جمع آوری زباله متناسب با فرهنگ و ویژگی های غالب جامعه نیست. با توجه به چنین نمونه ای می توان گفت که برای آموزش از طریق رسانه ها برنامه ریزی خوبی انجام شده که با توجه به گسترده بودن سرفصل ها، قائل به نوعی اولویت بندی در حوزه های ترافیک ، حمل و نقل ، امداد و نجات ، آتش نشانی ، فضای سبز ، مدیریت بحران ، حوادث غیر مترقبه هستیم که این اولویت بندی باعث انسجام بیشتر تمامی خدمات شهرداری است. به گفته وی هر آموزشی در استمرار شکل می گیرد و معنا می یابد. مدیر کل آموزش و مشارکت اجتماعی شهرداری تهران در پاسخ به این سؤال که جایگاه نشریات تخصصی آموزشی به منظور ارتقاء و تسریع در آموزش های اجتماعی و شهروندی چگونه است، توضیح می دهد: نشریات تخصصی

به مفهوم جدید آن در شهرداری بیش از ۱/۵ سال عمر ندارد و اداره آموزش و مشارکت های شهروندی در پرتو این اقدام تشکیل شده است. اما اینکه بدانیم شهرداری چقدر در این زمینه موفق بوده است یا خیر ، باید بررسی میدانی انجام دهیم که مسلما با آن بررسی به این نتیجه می رسیم که تا شرایط مطلوب فاصله بسیار زیادی داریم.

وی در پاسخ به این سؤال که شرایط مطلوب از نظر شما چه شرایطی است ، توضیح می دهد: زمانی شرایط مطلوب است که مردم آگاهی خوبی نسبت به مدیریت شهری داشته باشند و حقوق خود را بشناسند. آنان باید بدانند که حقوق آنان نزد مدیریت شهری به ودیعه گذاشته شده است.

مدیریت شهری نیز باید از تمام توان بالقوه و بالفعل خود برای اداره بهتر و ایده آل تر شهر استفاده کند. مدیریت شهری باید با عبور از تصدی گری و یکجانبه نگری، ظرفیت مشارکت پذیری را افزایش دهد. در این صورت می توان به حل مشکلات و عبور از آنها امیدوار بود.

در این زمینه باید گفت که شهرداری تهران سازمانی است با سابقه یک صد ساله و با ویژگی های کهن دیوان سالاری که عبور از کلیه این قید و بندها کار سختی است. در پرتو چنین شرایطی، شهرداری تهران باید با همه زیر مجموعه هایش به عنوان سازمانی آموزش دهنده و مشارکت پذیر فعالیت کند بنابراین این سازمان برای تحقق اهداف خود ملزم به استفاده از مشارکت های مردمی است. یکی از شیوه هایی که معمولاً در ارائه خدمات ، آموزش ها و ... از آن استفاده